

21.8.2025

VN/4564/2024-YM-24

Viite

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS SAIJAN VALTAKUNNALLISEN MAISEMANHOITOALUEEN PERUSTAMISESTA

ASIAN TAUSTA

Saijan kyläyhdistys ry. teki vuonna 2022 aloitteen Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle (jäljempänä Lapin ELY -keskus) valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi Saijan kylään. Sallan kunnassa sijaitseva Saijan kylä on nostettu vuonna 2021 valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden (VAMA) luetteloon (Valtioneuvoston päätös YM/2021/70).

Saija lle on perustettu kumotun luonnonsuojelulain (1096/1996) 33 §:n mukainen muu maisema-alue vuonna 2007. Voimassa olevan luonnonsuojelulain (9/2023) 142.1 §:n mukaan kumotun lain 33 §:n mukaisiin muihin maisema-alueisiin sovelletaan luonnonsuojelulain 92 ja 93 §:ää eli ne vastaavat voimassa olevan lain maakunnallisia maisemanhoitoalueita.

ESITYS

Lapin ELY -keskus on tehnyt 6.2.2024 ympäristöministeriölle esityksen luonnonsuojelulain 91 §:ssä tarkoitetun valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi Saija lle (LAPELY/4632/2023, liite 1). Lapin ELY -keskuksen esitys sisältää selostuksen valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisen lähtökohdista ja tavoitteista, selvityksen asian valmistelusta, päivitetyn maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman, alueen kartan sekä toimenpidesuosituksia alueen maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi.

Lapin ELY -keskus on lisäksi 28.8.2024 tehnyt ehdollisen päätöksen voimassa olevan muun maisema-alueen lakkauttamisesta (LAPELY/2778/2024). Lakkauttamis päätös on ehdollinen ja tulee voimaan, kun ympäristöministeriö on tehnyt päätöksen valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisesta Saija lle.

Alueen kuvaus ja maisema-arvot

Ehdotettu alue sijaitsee Itä-Lapissa Sallan kunnan alueella Saijan kylässä (liite 2). Rajausta pitää kylän lisäksi sisällään läheisiä joenvarsia sekä harju- ja vaara-alueita.

Lapin ELY -keskuksen esityksessä kerrotaan, että alueen maiseman arvot liittyvät monimuotoiseen, pienipiirteiseen kylämaisemaan ja avoimeen maisemakuvaan. Jälleenrakennuskauden rakennuskanta on edustavaa ja leimallista kyläkuvassa. Saijan kylä on säilynyt edustavana esimerkkinä Itä-Lapin tunturi- ja vaaraseudun tyypillisistä jokivarsikylistä.

Esityksen mukaan Saijan kylä on muotoutunut Kuolajoen ja Tenniöjoen yhtymäkohtaan. Joet on rauhoitettu vesivoimarakentamiselta koskiensuojelulailla (35/1987) ja ne ovat luontoarvoiltaan merkittäviä. Maisemaan liittyy kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka koskevat paikallisia elinkeinoja, kuten uittoa ja maataloutta, sekä toisen maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia. Alueen niityt ovat suurilta osin jokivarsille kehittyneitä tulvaniittyjä. Viimeisten vuosikymmenten aikana

alueidenkäyttö on muuttunut merkittävästi, mikä on vähentänyt käytössä olevien niittyjen ja laitumien määrää. Peltoalueet pysyvät hoidettuina Saijalla aktiivisen maatalouden myötä, joka ylläpitää kylämaiseman avoimuutta. Osa pelloista sijoittuu keskikylän jokirannoille ja näitä peltoalueita on osoitettu Saija-Pulkkaviidan osayleiskaavassa maisemallisesti arvokkaiksi.

Saijan läpi kulkee Tenniöjokivartta seuraileva pitkä harjujakso. Harjuilla on kulttuurihistoriallista arvoa vanhojen kulkureittien ja toisen maailmansodan aikaisten rakenteiden vuoksi. Ehdotetun alueen luoteisosassa Kolsanharju kuuluu valtakunnalliseen harjunsuojeluohjelmaan (Ympäristöministeriö, 1984). Lisäksi Kolsanharju on osoitettu maakuntakaavassa valtakunnallisesti arvokkaksi harjualueeksi. Kaunisharju, Kukkura ja Kuukkumaharju - Patokoskenharju on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaiksi harjualueiksi (Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Lapissa, jäljempänä POSKI-hanke, 2020). Kaukomaisemassa korkeimmat harjualueet muodostavat metsäisiä selänteitä, joita vasten näkymät rajautuvat.

Saijan kylän ympärillä on laajoja, monin paikoin luonnontilaisia soita. Osa läheisistä soista on aiemmin ojitettu tai raivattu pelloiksi ja niityiksi. Alue rajautuu Joutsenaavan - Kaita-aavan Natura 2000-alueeseen (FI1301404) ja Joutsenaavan - Kaita-aavan soidensuojelualueeseen (SSA120166). Lähellä sijaitsee myös kansallisesti tärkeä lintualue (FINIBA) Joutsenaapa - Kaita-aapa (920068).

Alueen päivitetyn hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan kuluneiden vuosien aikana Saijalla on toimittu aktiivisesti maisemanhoidon parissa. Tämä on vaikuttanut alueen maisema-arvojen kehittymiseen myönteisesti, minkä johdosta Saijan alue on lisätty vuonna 2021 valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden luetteloon (VAMA).

Lapin ELY -keskuksen esityksen mukaan alueen kokonaispinta-ala on 1 406 ha. Maanomistus on alueella lähes kokonaan yksityistä sisältäen aktiivisen metsätalouden piirissä olevia kiinteistöjä. Yksityisomisteisten maiden lisäksi alueella on muutamia Metsähallituksen hallinnoimia valtion metsämaakiinteistöjä. Suunnittelualueesta maatalousalueita on 187 ha, metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita 1018 ha, rakennettuja alueita 78 ha, soita ja soistumia 55 ha sekä vesialueita 68 ha.

Aluetta koskevat suunnitelmat ja selvitykset

Lapin ELY -keskuksen esityksessä on mainittu seuraavat aluetta koskevat suunnitelmat ja selvitykset:

Hoitosuunnitelmat

- Kylä vuolaiden jokien äärellä. Saijan maisemanhoito - ja käyttösuunnitelman päivitys, Juvani ja Kokko, Lapin ELY -keskus 1/2024.
- Kotakentistä jälleenrakennuksen aikaan. Saijan maisemanhoito - ja käyttösuunnitelma, Lapin ympäristökeskus 2007
- Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Saija, Salla, Lapin ympäristökeskus 2007

Arvokas maisema-alue ja jälleenrakennusaikakauden rakennukset

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema -alueet (VAMA): Saija, vahvistettu Valtioneuvoston päätöksellä 2021 (YM/2021/70)
- Saijan maakunnallisesti arvokas maisema -alue, vahvistettu Lapin ympäristökeskuksen päätöksellä 11.4.2007

- Arvokkaat rakennukset Saija -Pirtti ja Saijan koulu sekä jälleenrakennusajan asuin - ja apurakennuksia sekä muutamia kokonaisuudessaan säilyneitä aikakauden pihapiirejä.

Suojelukohteet

- Kolsanharjun harjijensuojeluohjelma (HSO120152)
- Maakunnallisesti arvokkaat harjualueet (POSKI -hanke 2020)
- Kiinteitä muinaisjäänneksiä esihistorialliselta ja historialliselta ajalta, Lapin maakuntamuseon selvitys 2021
- Alueen vesistöt suojeltu koskiensuojelulailla (35/1987)
- Pohjavesialueet

Luonto- ja virkistysarvot

- Perinnebiotoopit ja luonnon monimuotoisuuskohteet
- Metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt
- Uhanalaisten ja harvinaisten lajien elinympäristöt
- Virkistyskäytön kehittämiskohteet, näkymälinjat, näköalapaikat sekä tienvarsimaisemat ja vesistöjen lähimetsät
- Hiihtoladut ja kelkkareitit

Maisema-, kulttuuriympäristö- ja luontoselvitykset

- Raivaajien ja rakentajien Salla – Sallan kulttuuriympäristöohjelma, Suomen ympäristö 2012
- Etelä- ja Keski-Lapin kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet – Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema -alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2011–2013, Lapin ELY -keskus 2013
- Sallan historia. Sallan kunta ja Sallan seurakunta 1993
- Sallan geologia sekä geologiset retkeilykohteet, Geologian tutkimuskeskus 2015
- Saijan maisema -alueen arkeologinen inventointi, Lapin maakuntamuseo 2023

Kaavoitustilanne

- Saija–Pulkkaviita-osayleiskaava 2001
- Rovaniemen ja Itä-Lapin maakuntakaava 2022
- Sallan rakennusjärjestys 2018

Saijan valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisen tavoitteet

Lapin ELY -keskuksen esityksessä todetaan, että valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisen keskeisiä päämääriä maisemanhoidossa ovat muun muassa kulttuurimaiseman rakenteen, rakennuskannan, kulttuurihistoriallisten kohteiden, maiseman avoimuuden ja luontoarvojen säilyminen. Tavoitteena on innostaa kyläläisiä, viljelijöitä, metsänhoidon parissa toimivia ja maanomistajia maisema-alueen arvojen säilyttämiseen.

Kylämaisemien moninaiset arvot huomioivalla maisemanhoidolla ja alueidenkäytöllä voidaan niin ikään tukea kylien viihtyisyyttä ja elinvoimaisuutta.

Yksityiskohtaiset maisemanhoidon tavoitteet ilmenevät maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman päivityksestä (liite 3). Päivitetty hoito- ja käyttösuunnitelma on laadittu Lapin ELY -keskuksen toimesta vuorovaikutuksessa maisemanhoitoalueeseen kuuluvien alueiden omistajien ja muiden keskeisten paikallisten tahojen kanssa. ELY -keskus on pyytänyt sidosryhmiltä lausuntoja ja mielipiteitä sekä päivitetyä hoito- ja käyttösuunnitelmasta että valtakunnallisen

maisemanhoitoalueen perustamisesta. Maisemanhoitoalueen ja siihen liittyvän hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelun ja tiedottamisen sekä eri tahojen osallistumisen yksityiskohdat selostetaan ko. suunnitelmassa sivuilla 6–7 ja 146 sekä sen liitteessä 2. Asiasta tehdään selkoa myös Lapin ELY -keskuksen esityksessä.

ASIAN VALMISTELU YMPÄRISTÖMINISTERIÖSSÄ

Lapin ELY -keskus teki 6.2.2024 esityksen ympäristöministeriölle luonnonsuojelulain 91 §:ssä tarkoitetun valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi Saija lle.

Esityksen pohjalta ympäristöministeriö lähetti 5.3.2025 lausuntopyynnön viranomaisille ja yhdistyksille, joiden toimialaa esitys koskee. Lausuntopyyntö lähetettiin toistamiseen 14.3.2025, koska se ei ollut tavoittanut kaikkia vastaanottajia. Lausunnot pyydettiin toimittamaan 21.4.2025 mennessä.

Asiakirjojen tiedoksiannossa asianosaisille käytettiin yleistiedoksiantoa hallintolain (434/2003) 55 §:n mukaisesti. Lapin ELY -keskuksen esitys Saijan valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi Sallan kuntaan, vastinepyyntö sekä muita asiaan liittyviä asiakirjoja pidettiin 5.3 – 11.4.2025 nähtävillä ympäristöministeriössä ja Sallan kunnanviraston yleisessä toimistossa. Lisäksi asiakirjojen nähtävillä asettamisesta ilmoitettiin ympäristöministeriön (www.ym.fi) ja Sallan kunnan verkkosivuilla (<https://www.salla.fi/hallinto-ja-paatoksenteko/virallinen-ilmoitustaulu/>) 5.3.2025 sekä sanomalehti Lapin Kansassa 7.3.2025.

Ympäristöministeriöön saapui määräaikaan mennessä kahdeksan (8) lausuntoa asiaan liittyen. Suurin osa lausunnonantajista piti esitystä luonnonsuojelulain 91 §:n mukaisen valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi Sallan Saija lle hyvänä. Muutamassa lausunnossa todettiin, että suunniteltu maisema-alue ei saa haitata alueen poronhoitokäytäntöä ja, että maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamisessa tulee tarvittaessa osallistaa alueen paliskunnat.

Ympäristöministeriö varasi tämän jälkeen Lapin ELY -keskukselle tilaisuuden vastineen antamiseen saaduista lausunnoista.

Lapin ELY -keskuksen vastineessa 5.5.2025 (LAPELY/4632/2023) Lapin ELY -keskus toteaa, että lausunnot tukevat Lapin ELY -keskuksen aiempaa esitystä perustaa luonnonsuojelulain 91 §:ssä tarkoitettu valtakunnallinen maisemanhoitoalue Sallan Saija lle. Lapin ELY -keskus toteaa lisäksi alueen täyttävän luonnonsuojelulain 91 §:ssä ja 92 §:ssä säädetyt kriteerit. Lapin ELY -keskus katsoo vastineessaan, että maanomistajilta ja paikallisilta sidosryhmiltä saatu palaute sekä alueellisilta ja valtakunnallisilta viranomaisilta saadut lausunnot ovat olleet myönteisiä koko valmisteluprosessin ajan. Lapin ELY -keskus esittää ympäristöministeriölle luonnonsuojelulain mukaisen valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamista Sallan Saija lle Lapin ELY -keskuksen esityksen 6.2.2024 mukaisesti.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS

Ympäristöministeriö perustaa luonnonsuojelulain 92.1 §:n nojalla valtakunnallisen maisemanhoitoalueen Sallan kuntaan Saijan kylään Lapin ELY -keskuksen esityksen mukaisena. Alueen rajat ilmenevät tämän päätöksen liitteenä olevasta kartasta. Päätökseen sisällytetään luonnonsuojelulain 93 §:ssä tarkoitetut maisemanhoitoaluetta koskevat suositukset alla selostetun mukaisesti.

Suosituksset

Luonnonsuojelulain 93 §:n mukaan maisemanhoitoalueen perustamista koskevaan päätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisten piirteiden suojelemiseksi tarpeellisia määräyksiä ja suosituksia. Määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Maisemanhoitoaluetta koskevia määräyksiä ei saa rikkoa. ELY -keskus voi myöntää luvan poiketa maisemanhoitoaluetta koskevista määräyksistä.

Saijan valtakunnallisesta maisemanhoitoalueesta annettavaan päätökseen ei sisällytetä luonnonsuojelulain 93 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä, vaan ainoastaan suosituksia. Esityksessään Lapin ELY -keskus on todennut, ettei perustamispäätökseen ole tarvetta sisällyttää maiseman suojelua tai hoitoa koskevia määräyksiä. Tässä päätöksessä vahvistettavat suositukset vastaavat Lapin ELY -keskuksen esittämiä suosituksia .

Valtakunnallisen maisemanhoitoalueen ominaispiirteiden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi suositellaan seuraavia toimenpiteitä:

1. Ohjataan rakentamista kaavojen ja kunnan rakennusjärjestyksen mukaisesti sovittaen uudet rakennukset kyläkuvaan ja säilyttäen vanhan rakennuskannan ja kulttuuriympäristön arvot. Säilytetään pihapiireille ominainen rakenne ja väljä rakentamisen malli.
2. Vaalitaan maankäytön suunnittelussa ja maisemanhoitotöissä maaseutumaista kylä - ja tiemiljöötä sekä maiseman erityisiä yksityiskohtia, kuten jälleenrakennusaikakauden rakennuksia, latoja ja maisemapuita.
3. Huomioidaan maisema-arvot suunniteltaessa suuria maisemaan vaikuttavia infrastruktuurin muutoksia, kuten voimajohtoja, mastoja tai teitä.
4. Ylläpidetään maisemakuvaa maaseutumaisena säilyttämällä olemassa olevia pelto - ja niittykokonaisuuksia ja kunnostetaan umpeutuneita. Tarjotaan maanomistajakohtaista neuvontaa ja tietoa rahoitusmalleista maisemanhoitoon liittyen.
5. Avataan selkeitä näkymiä pelto -, joki- ja harjumaisemiin tärkeimmiltä kulkuväyliltä. Hoidetaan suunnitelmassa esitettyjä kohteita riittävän tiheällä kierrolla, jotta puusto ei ehdi kasvaa korkeaksi.
6. Hoidetaan perinnebiotooppeja, luonnon monimuotoisuuskohteita ja rantavyöhykettä siten että näille ominainen maisema, luontotyytit ja lajisto säilyvät vahvana. Tarjotaan maanomistajakohtaista neuvontaa rahoituksen hakemisesta ja työn toteuttamisesta.
7. Säilytetään vanhaa rakennuskantaa. Tuetaan rakennusten kunnostusta perinteisiä rakennustapoja ja -materiaaleja käyttäen. Tarjotaan kiinteistökohtaista neuvontaa ja opastetaan hakemaan tukea.
8. Edistetään virkistyskäyttöön liittyvien reittien ja rakenteiden suunnittelua ja rahoitusta.

9. Edistetään porotaloutta, maa- ja metsätaloutta sekä kalastus - ja matkailuperinteen kehittämistä alueella.

Päätöksen perustelut

Luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai maisemaan liittyvien muiden erityisten arvojen suojelemiseksi ja hoitamiseksi voidaan luonnonsuojelulain 91 §:n mukaan perustaa valtakunnallinen maisemanhoitoalue. Luonnonsuojelulain 92.1 §:n mukaan valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö maakunnan liiton tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen esityksestä.

Saijan kylän maisemat ja rakennuskanta muodostavat edustavan kokonaisuuden, jonka merkittävät kulttuurihistorialliset ja luonnonpiirteisiin liittyvät arvot on tunnistettu ja tunnustettu valtakunnallisissa inventoinneissa. Saijan kylämaisema on nimetty valtioneuvoston päätöksellä (Valtioneuvoston päätös YM/2021/70) valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema -alueeksi (VAMA 2021). Alueen maiseman olennaiset piirteet ja niihin liittyvät arvot on kuvattu tarkemmin tämän päätöksen luvussa *Alueen kuvaus ja arvot*.

Saijan valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisella on luonnonsuojelulain 91 §:n mukaisesti tarkoitus suojella ja hoitaa alueen luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneutta, historiallisia ominaispiirteitä ja maisemaan liittyviä muita erityisiä arvoja. Sekä paikallisesta kuulemisesta saatu palaute että ympäristöministeriön järjestämästä kuulemis- ja lausuntokierroksesta saatu palaute puoltavat alueen perustamista.

PÄÄTÖKSEN MAKSUTTOMUUS

Valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamista koskeva päätös on luonnonsuojelulain 116 §:n mukaan maksuton.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Luonnonsuojelulaki (9/2023) 91 §, 92 §, 93 § , 116 §, 134 §

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Valitusosoitus on liitteenä. Päätös tulee lainvoimaiseksi aikaisintaan valitusajan päätyttyä, jos siitä ei ole tehty valitusta. Valitus aika on 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista. Jos päätös on annettu tiedoksi sähköisenä viestinä, katsotaan päätöksen saajan saaneen asiakirjan tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä.

Ympäristö- ja ilmastoministeri

Sari Multala

Erityisasiantuntija

Martina Reinikainen

LIITTEET

1. Lapin ELY -keskuksen esitys Saijan valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamiseksi
2. Maisemanhoitoalueen kartta
3. Saijan maisemanhoito - ja käyttösuunnitelman päivitys (Internetsivulla: <https://www.doria.fi/handle/10024/188526>)
4. Valitusosoitus

JAKELU

Lapin ELY -keskus
Sallan kunta
Saijan kyläyhdistys ry.
Maa- ja metsätalousministeriö
Suomen ympäristökeskus
Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry
ProAgria
Suomen Arkkitehtiliitto
Suomen kotiseutuliitto
Suomen Kuntaliitto ry
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Suomen maisema -arkkitehtiliitto ry
Viherympäristöliitto ry
Lapin liitto
Lapin lintutieteellinen yhdistys
Lapin luonnonsuojelupiiri
Lapin maakuntamuseo
Lapin rakennusperinne
Metsähallitus
Metsäkeskus, Rovaniemi
Metsänhoitoyhdistys Lappi
MTK Lappi
Museovirasto
Sallan paliskunta
Paliskuntain yhdistys
Pohjois-Sallan paliskunta
Sallan kunnan rakennusvalvontaviranomainen
Saijan vesiosuuskunta
Pohjois-Sallan Erä ry

VN/4564/2024-YM-24

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: